

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻՆ*

Հայ պարբերական մամուլին անդրադառնալու ժամանակ դժուար է, եթէ ոչ անկարելի, անտեսել Մխիթարեան միաբանութեան ներդրումը անոր ծնունդին, զարգացման եւ պատմութեան:

Արդարեւ, Մխիթարեան հմուտ հայրերու երիտասարդ ու խանդավառ, հայրենասէր ու ազգատուչոր ջանքերով ծնունդ առին, զարգացան ու հասունցան ժամանակներու պահանջին համաձայն, «Բազմավեպ»ն ու «Հանդէս ամսօրեայ»ն, որոնք ԺԹ. դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ օրս կը շարունակեն ջահակիրներ ըլլալ հայ պարբերական մամուլին: Կարիք չկայ անգամ մը եւս յիշելու, որ «Բազմավեպ»ը Եւրոպայի պարբերականներու Նահապետի դափնեկիրն է առ այսօր:

Բոլորիս յայտնի է, որ 1843ին, Հ. Գաբրիէլ Վ. Այվազովսքի այսպէս կը ստորագրէ, երիտասարդ վարդապետներու խմբակով մը յանձն կ'առնէ «Բազմավեպ անունով օրագիր մը հանելու, որ համառօտ՝ պարզ ու գուարնալի ոճով հասկըցընէ մեր ազգին, թէ հիմա Եւրոպային մէջ ո՛րչափ կամ ի՛նչ կերպով առաջ կ'երթան ամէն տեսակ ուսմունքը, ի՛նչ նոր գիտերով ծաղկած են արհեստները, ի՛նչ օգտակար տեղեկութիւններ կան աշխարհիս այլեւայլ տեղերուն ու բնակիչներուն վրայ, ի՛նչ ստոյգ փորձերով հաստատուած գիտելիքներ կան տնտեսութեան վրայ, կամ մարդուս կրթութեանն ու առողջութեանը վրայ»¹:

* Այս գեկոյցը Ազդարար պարբերականի 225 ամեակին առիթով կազմակերպուած «Հայ մամուլի դերը ազգային արժեհամակարգի ձեւաւորման եւ պահպանման գործում. Ընտանիք, Հայրենիք, Եկեղեցի» գիտաժողովի ընթացքին կարդացուած է: Տե՛ս, *Նյութեր հայ մամուլի 225-ամյակին նվիրված գիտաժողովի (28-29 նոյեմբերի 2019), «Գիրք»* հրտ., Երևան 2020, 105-113:

Սակայն, ինչպէս ամէն ծնունդ, Բագմավէպն ալ լոյս աշխարհ եկաւ տարիներու նախապատրաստական, այլ փորձառութիւններու փոխանցման եւ գաղափարներու հասունացման շնորհիւ: Առաջին խմբագիրն իսկ կ'անդրադառնայ այս իրականութեան, երբ կը գրէ. «Իրաւ է որ 1800 թուականէն ինչուան 1820 մեր տպարանէն, անկէց ետքն ալ ինչուան մօտ տարիներս ուրիշներէն, այլեայլ բանասիրական ու քաղաքական օրագրութիւններ ելան, բայց անոնք ազգային վիճակին զանազան փոփոխութիւններուն պատճառաւ հիմա դադրած են»²:

Այս նախապատրաստական աշխատանքը կը պարտինք Հ. Ղուկաս Վ. Ինճիճեանին, առանց որու անհնար է պատկերացնել նախ եւ առաջ աշխարհաբարի օգտագործումը, ապա ժողովուրդի ծառայութեան այս նոր միջոցը, որ նուիրում կը պահանջէ, անձնուրացութիւն եւ յարատեւ աշխատանք:

Անուրանալի է, սակայն, որ այս բոլորը իրենց սկզբնաղբիւրը ունին Մեծն Մխիթարի մէջ:

Եթէ պահ մը անտեսենք պատմութեան հոլովոյթն ու տպագրական արուեստագիտական սրընթաց զարգացումը, եւ յիսնամեակով մը շեղենք ժամանակի կորագիծը, այնպէս որ Մխիթար Սեբաստացին պատկերացնենք 1780ական կամ 90ական թուականներուն, առանց վարանելու կրնանք յայտարարել, որ Մեծն Մխիթար կ'ունենար իր թերթը՝ անմիջականօրէն, ստէպ եւ աշխոյժ կերպով շփուելու համար իր պաշտելի Ազգի իւրաքանչիւր անհատի հետ:

Ամէն լուրջ գիտաշխատող ապահովաբար կը յանգի այս եզրակացութեան, աչքի առջեւ ունենալով Մխիթարի ամբողջ կեանքի ընթացքին ցուցաբերած զգաստ ուշադրութիւնը եւ մանրախոյզ շրջահայեցութիւնը, որով կը քննէր ու կը զննէր ազգին վերաբերող որեւէ կարիք, հետաքրքրութիւն, օգտակարութիւն եւ անհրաժեշտութիւն, իր ամբողջ ոյժերով ընդառաջելու եւ լուծելու համար տուեալ բոլոր խնդիրները ի շահ եւ յօգուտ մեր ազգի բարձրացման, զարգացման եւ մրցունակութեան՝ նկատմամբ առաջատար այլ ազգերու:

1 Բագմավէպ, Յատաշարան, Ա.(1843), թիւ 1, 4:

2 Անդ:

Ան իր այս կամքն իրագործեց անկարելին ընելով, հնարաւորին չափ տարբեր օգտաշատ գիրքերու հրատարակութեամբ՝ օգնութեան հասնելու իր հայրենակիցներու հոգեւոր եւ մտաւոր, կրօնական եւ մշակութային վերելքին: Չմոռնանք, որ Մեծն Մխիթար Այբբենարան եւ հայատառ տաճկերէնով հայերէնի ֆերականութիւն հրատարակելով, տառաճանաչութենէն յանձն կ'առնէր սկսիլ իր սիրելի ժողովուրդի դաստիարակութիւնը:

Հիմնադրի սկզբունքներուն նախանձախնդիր եւ տուած ուղղութիւններուն իսկական ժառանգորդ եւ շարունակող, Մխիթարի աշակերտները առիթը բաց չթողեցին սեփական տպարան ունենալու, գիտութեան զարգացումին համընթաց քայլ պահելու եւ հնարաւորութիւնը ստեղծելու՝ մամուլի միջոցով ծառայելու ազգի հոգեւոր օգուտին եւ լուսաւորութեան:

Պարբերական մամուլն ալ իր ջահակիրները ունեցաւ, եւ այսպէս, տարբեր ժամանակներ, Մխիթարեան միաբանութեան զոյգ ճիւղերու տարբեր հայրեր ստանձնեցին իրենց ներդրումով վերելքն ապահովել այդ իրականութեան:

Անուրանալի է Հ. Ղուկաս Վրդ. Ինճիճեանի ներդրումը թէ՛ պարբերական մամուլի ծնունդին եւ թէ՛ աշխարհաբար լեզուի օգտագործումին: Իր իսկ խօսքերը մէջբերելով, կը սքանչանանք հետեւեալ արտայայտութեամբ. «Սիրելի ինձ ո՛չ զգիտութիւն իմ յայտ առնել, այլ գտգտն գիտուն առնել»³: Ամբարած գիտելիքները, քաղաքական կամ պատմական նորութիւններն ու տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ արուեստի եւ գիտութեան տարբեր բնագաւառներու նորանոր ձեռքբերումները հասանելի դարձնել ժողովուրդին. ահաւասիկ գերագոյն նպատակը որ կը մղէ գործելու՝ անխոնջ աշխատանքով սեփական ժողովուրդի զաւակներուն փոխանցելու, կամրջելու եւ օգտակար դառնալու համար:

Եղանակ Բիւզանդեանի «Առաջին թիւը լոյս կը տեսնէր հետեւաբար 1800ին: Մեծապէս գնահատելի գործ մը այդ ժամանակին համար, որով հիմը կը դրուէր ազգին մէջ առաջին անգամ աշխարհաբար լեզուով կատարուած լրագրութեան»⁴:

3 Եղանակ Բիւզանդեան, 1813, 2:

4 ՀԱՆԱՇԵԱՆ, Հ.Մ., Բազմալեզու առաջին դարադարձը 1843-1943, Ի Բազմալեզու, ՀԱ (1943), քիւ 1-6, 3:

«Եթե լրագրական առաջնութեան իրաւունքը Ազդարար թերթին է, - *կը գրէ Հ. Գաբրիէլ Վ. Այվազովսքի*, - հրատարակուած Մատրասի մէջ 1794ին ... ժողովրդական շարժումը ժողովրդական լեզուով՝ Միփարեանց գործն է եւ ամէնէն առաջ Տարեգրութիւնք հատորներու հեղինակին»⁵:

Հ. Գրիգոր Խապարաճեանը եւս «Դիտակ Բիւզանդեան»-ի յառաջաբանին մէջ այսպէս կ'արտայայտուի. «Ասկէց ի գատ կը յուսամք որ ամմենքը ասկէ ետեւ՝ աս թուոթը աս Դիտակ բիւզանդեանը փնտոեն, ամմենքը աս վրանին տանին բերեն ինչպէս մէկ կարեատես մը իր աշխնոցը. իր դիտակը՝ ու ասով իրենց ընկերութիւնը իրենց խօրաքան անուշընեն, ու ասով համը առնելով գիտութեան, կարդալու ու ուսման ետեւէ ըյնին ամմէն մէկը որչափ որ կրնան, ու իրենց գաւկըները կարդալու ու ուսման տան. պօշ պարապատեն անցընելները խափանվի. գէրեմ ինչպէս որ կ'ըսէ Սենեֆայ՝ “պարապատեն անցընելը առանց բան մը կարդալու՝ մահ մըն է, ու ողջ ողջ մարդու գերեզման”. ու մէկ ուրիշ փիլիսոփայ մըն ալ կ'ըսէ. “ինչպէս առողջութիւնը մեր մարմնոյն մէկ երջանկութիւն մըն է, այսպէս ալ կարդալը գիտութիւնը մեր հոգւոյն»⁶:

Իսկ աշխարհաբար լեզուն օգտագործելու հիմնաւորումը՝ այսպէս կու տայ. «Ամա որովհետեւ մենծ մասը՝ մանաւանդ նաեւ կնքտիք պիլէ, որոնք կարդալ գիտեն, գրաբառը դժար կը հասկընան. ասոնց ամմենուն խաթրը խօշ ընելու համար ու իրենք ուրախացընելու համար, այսպէս աշխարհաբառ՝ պարզ դիւրին ռնով մը գրենք, որ ամմենքը օգտին շահին, ու ամմէն մէկը իրեն վիճակին կեօրէ, իրեն գիտութեանը կեօրէ տեղեակ ըլլան աշխարհիս մէջ եղած բաներուն վըրայ»⁷:

«Դիտակ Բիւզանդեան»ը 1812-1816 տարիներուն կը հրատարակուի երկշաբաթական պարբերականութեամբ, եւ իրար յաջորդող երեք վարդապետներ կ'ունենայ որպէս խմբագիր. Հ. Գրիգոր Վրդ. Խապարաճեան, Հ. Մատթիա Վրդ. Փիւսկիւլեան եւ Հ. Մանուէլ Վրդ. Զախջախեան:

5 Յառաջաբան, ի Բագմավէպ, Ա. (1843), թիւ 1, 3:

6 ԽԱՊԱՐԱՃԵԱՆ, Հ. Գ., Առ պերնապայծառ եւ իմաստասիրի միաբան պարոնայս, ի Դիտակ Բիւզանդեան, 1812, 5:

7 Նոյն:

Հետեւաբար, 1799էն մինչեւ Բազմավէպի ծնունդը՝ 1843, Մխիթարեան միաբանութեան մէջ տարբեր անձերու փորձերով խմորում մը տեղի կ'ունենար՝ ժողովուրդին օգտակար դառնալու, գիտելիք փոխանցելու, ընթերցումը քաջալերելու, դատարկաբանութիւնն ու պարապութիւնը վերացնելու համար:

«Յղանակ Բիւզանդեան»ի վերջին թիւէն՝ 1820էն քսաներեք տարի անց, Հ. Գաբրիէլ Վրդ. Այվազովսքիի գլխաւորութեամբ ծնունդ կ'առնէ «Բազմավէպ» պարբերաթերթը, նախորդ թերթերէ ձեռք բերուած բոլոր փորձառութիւններով եւ տեղեկացուածութեամբ: Գիտակցելով պարբերաթերթի յարատեւ աշխատանք պահանջող, աշխատատար եւ մաշեցնող բնոյթին, կը կազմուի խմբագրական մարմին, երիտասարդ անձնակազմով օժտուած, որ պարբերաբար կը թարմացուի նոր ուժերով: Ահա այստեղ եւս կը հայեալանայ Մխիթարի գործելաոճը, միաբանական աշխատանքով յաւերժացնելու ձեռնարկած աշխատանքը:

Ազգի հանդէպ սէրը, նուիրուածութիւնը, անկեղծ փափաքը՝ լուսաւոր բարձր մակարդակի վրայ տեսնելու սեփական հայրենակիցները, գիտակ նորութիւններուն, ինչպէս նաեւ քաջատեղեակ գրաբարի եւ նախնեաց գիտելիքներուն, ահաւասիկ այն ամէնը՝ որ կը մղեն Մխիթարի զաւակները՝ նուիրուելու Բազմավէպի կայացման եւ ամրապնդման:

Եւրոպան էր չափանիշը զարգացուածութեան եւ մտաւոր թռիչքի: Ան օրինակ կը ծառայէր համընդհանուր գիտելիքներու զարկին եւ յատկապէս մամուլի նոր թափին. «յառաջադիմութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ Օրագիր կամ Լրագիր ըսուած գրութեանն են, որ Եւրոպայի մէջ չէ թէ միայն ամէն ազգ կամ տէրութիւն, հապա նաեւ ամէն երեսիլի քաղաքները ունին, եւ ոմանք ինչուան քաղաքն յիսուն տեսակէն ալ աւելի: Աս գրութեանն մեծ օգուտը ան է որ հասարակ ժողովուրդն ալ քիչ ատենի մէջ ու առանց աշխատանքի, մանաւանդ թէ գուարեմակով կըստրվի իմաստուն մարդիկներուն կամ ընկերութիւններուն գիտցածը ու մէջերնին խօսածը. որով ուսմունքը հասարակ բան մը կըլլայ ամէնուն, ու ամէնքն ալ անոր պտուղները կը վայելեն»⁸:

Եւրոպական յառաջադիմական արշաւի մասին անդրադառնալով, Հ. Գաբրիէլ Վ. Այվազովսքի կը ներկայացնէ որ Եւրոպան բազմաթիւ մշակութային օճախներով ողողուած է, եւ իրենց գոր-

8 Յառաջաբան, Ի Բազմավէպ, Ա. (1843), ք.1, 3:

ծունդութեամբ եւ նորանոր գիւտեր կատարելու հետամուտ են, «մարդուս ինչի սորվելու եւ իր քաղաքական կեանքը հանգստութեամբ ու երջանկութեամբ անցընելու համար»⁹:

Անշուշտ, այսպիսի օգտաշատ միջոցի առկայութեան, անհնար էր որ Մխիթարի աշակերտները չլծուէին այդ աշխատանքին՝ Ազգի լուսաւորութեան համար. «... հշմարիտ ազգասիրութիւնն է մեր առաջին յորդորողը ու քաջալերողը մանաւանդ աշխատանքիս մէջ...»¹⁰, կը յայտարարէ Հ. Գաբրիէլ Վ. Այվազովսքի առաջին Բազմավէպի յառաջաբանին մէջ:

«... կը յուսամք որ մեր օրագիրը ազգասիրաց փափաքը կատարէ, ու քիչ ատենի մէջ ազգին ուսումնական յառաջադիմութեանը վրայ աւելի մեծ տարբերութիւն մըն ալ ընէ: Այս յուսով մեր կողմանէ ամենեւին աշխատանք չենք ինչայեք, բաւական է որ աշխատանքիս օգտակար ու հանոյ ընենք մեր պատուական Ազգին»¹¹:

Միեւնոյն շունչով եւ հոգիով, միեւնոյն նուիրումով եւ համոզուածութեամբ, Վիեննայի Մխիթարեան հայրերն ալ կը սլանան այս ուղղութեամբ:

Նախ եւ առաջ Վիեննայի Մխիթարեան տպարանէն լոյս կը տեսնէ «Եւրոպա» շաբաթաթերթը (1847-1863), «միաբան աշխատակցութեամբ Հ. Յովսէփ Գաբրիէլեանի, Հ. Փիլիպպոս Ճամբեանի, Հ. Ա. Այտընեանի, Յովնանեաններու, Հ. Ե. Զագրեանի»¹²: Երբ այն արդէն երկշաբաթաթերթ կը դառնայ, ահա թէ ի՞նչ կը գրեն 1858ին տպագրուած «Եւրոպա, Օրագիր ընտանեկան», թերթի յառաջաբանին մէջ. «... մեր բոլոր ջանքն ու հիգը ան պիտ'որ ըլլայ, որ Եւրոպացոյց՝ բարոյականութեան ու քաղաքականութեան մէջ ծաղկած ազգերը աչքերնուս առջեւէն չհեռացընենք, ու անոնցմէ մեղուի պէս բարին ու լաւը ընտրենք առնունք, եւ այսպէս մեր ազգին յառաջադիմութեան ու լուսաւորութեան նպաստաւոր ըլլանք: Աս է պատճառն որուն համար Լրագրիս անունն ալ ԵՒՐՈՊԱ անուանեցինք, իբրեւ Եւրոպայի կրթեալ ազգերուն բարեկարգութեանը պատգամաւոր մը մեր ազգին»¹³:

9 Անդ:

10 Անդ, 5-6:

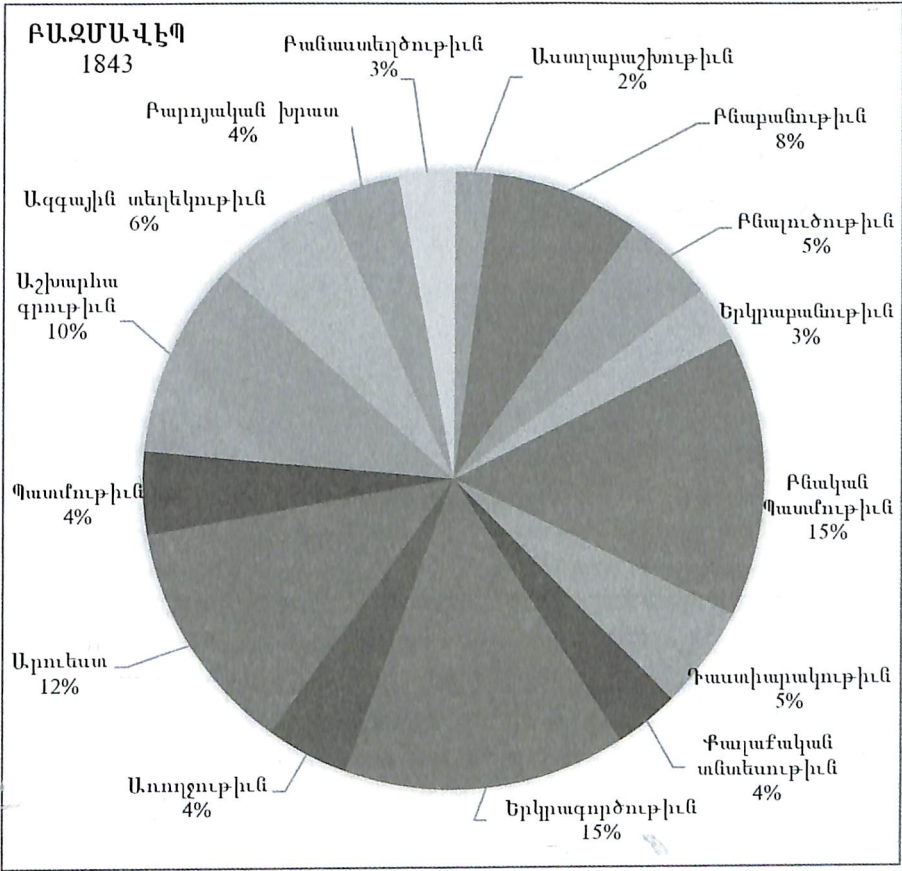
11 Անդ, 6:

12 Ա.ԿԻՆԵԱՆ, Հ.Ն., Ակնարկ մը Վիեննական Մխիթարեան միաբանութեան հարիւրամեայ գործունէութեան վրայ 1811-1911, ի Յուշարձան Գրական Ժողովածոյ, Մխ. տպարան, Վիեննա 1911, 50:

13 Յայտարարութիւն Եւրոպա Լրագրոյն, ի ԵՒՐՈՊԱ օրագիր ընտանեկան, Ա. (1858), [բ]:

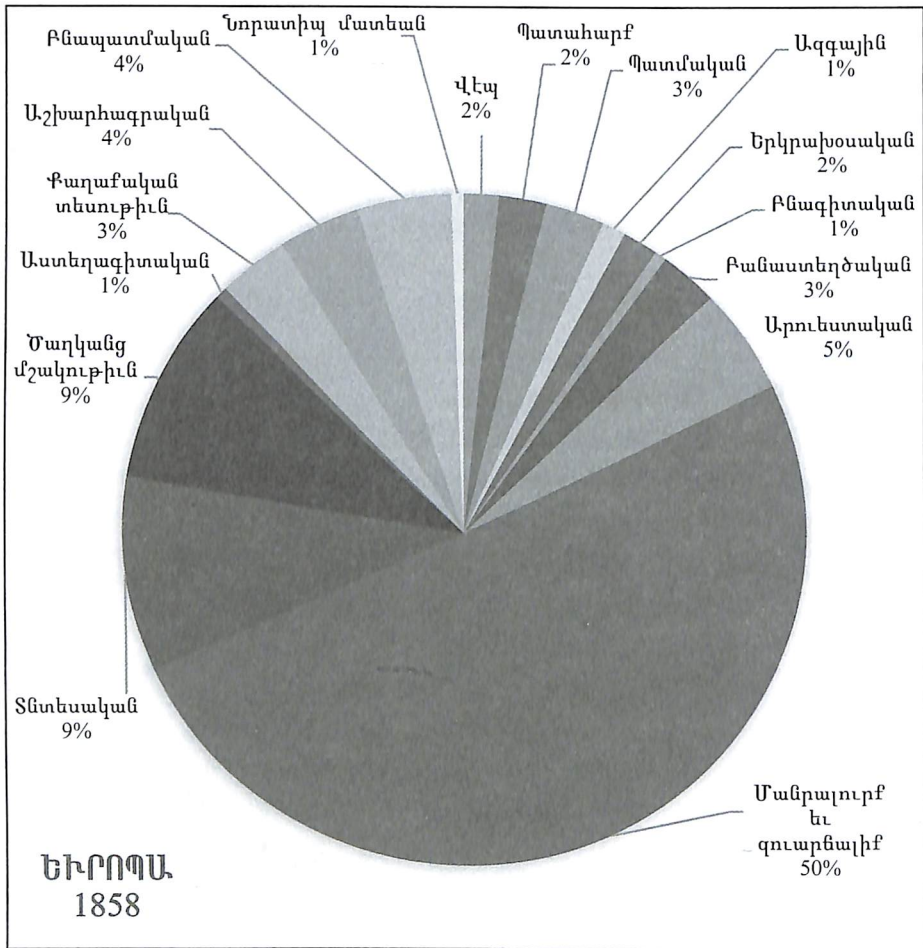
Յստակ գաղափար կազմելու համար թէ «Բազմավէպ» եւ «Եւրոպայ» պարբերաթերթերու մէջ ի՛նչ նիւթեր շօշափուած են եւ Մխիթարեան զոյգ վանքերը ի՛նչ մատուցած են հայ հասարակութեան, միշտ մտահոգ ազգի հոգեւոր եւ մշակութային գիտելիքները ճոխացնելու եւ զարգացումը ապահովելու, ստորեւ կը ներկայացնեմ Վենետիկ հրատարակուած «Բազմավէպ»ի առաջին տարուան, 1843ի յօդուածներու ցուցակը՝ ըստ բովանդակութեան եւ տարեկան կտրուածքով տոկոսային յարաբերութեամբ (նկ. 1):

Նկար 1

Միեւնոյն սկզբունքով կը ներկայացնեմ նաեւ Վիեննայի Մխիթարեան հայրերու կողմէ հրատարակուած «Եւրոպա» թերթի 1858ի նոր շրջանի յօդուածներու ցուցակն ու տոկոսները (նկ. 2):

Նկար 2

Մեծ էր խանդավառությունը, որ բռնկած էր միաբաններու սրտին մէջ, եւ իւրաքանչիւրը կը ծրագրէր իր սեփական ոյժն ու հնարաւորութիւնները դնել ի սպաս ժողովուրդին: «Ամէն աշխատութիւն յանձն կ'առնուինք, բաւական որ աշխատութիւնն իսկ հաճելի ըլլայ մեր սիրելի ազգին»¹⁴:

Եւ ինչպէս բնութեան մէջ բազմազանութիւնը գեղեցկութեան նախադրեալն է, այսպէս ալ մամուլի պարագային:

14 Ա.Ա. [Գ]:

«Լրագիրներու անբաւ ու անհամար շատութիւնը ան ազգերուն կրթութեան ու քաղաքականութեան նշան մը կրնանք սեպել. ասով անօգուտ խօսակցութիւնները վերնալով. ընկերութեան մէջ կամ քաղաքական բաներու կամ արուեստից ու վաճառականութեան եւ կամ գիտութեանց ու գիտերու վրայ խօսք կ'ըլլայ»¹⁵:

Եւրոպայ թերթը 1847էն մինչեւ 1863 թուականը լոյս կը տեսնէ: Ապա, որոշ ժամանակ յետոյ, 1887ին Գերպ. Արսէն արք. Այտընեանի արքայութեան օրով, անոր տեղ կը սկսի հրատարակուիլ «Հանդէս Ամսօրեայ» պարբերականը, որ մինչեւ օրս կը շարունակուի լոյս տեսնել Վիեննայի Միլիթարեան վանատունէն: Առաջին խմբագրական կազմը ձեւացած էր՝ Հ. Ղեւոնդ Վրդ. Յովնանեանէ, Հ. Յովհաննէս Վրդ. Թումայեանէ եւ Հ. Գրիգորիս Վրդ. Գալէմքեարեանէ:

Հանդէսի առաջին էջերուն կը գտնենք «Յայտարարութիւն» մը, որ կը բացայայտէ նորովի կազմակերպուած թերթի հրապարակման պատճառները. «Յարատեւ գործել ժամանակին պահանջած փոփոխմամբ» - աւասիկ Յառաջադիմութիւն: ... հրապարակական թերթերու գործն եղած է ինքնին խորհրդածել ու դատել աշխարհի վրայ եւ աշխարհի առջեւ. որով ոչ միայն լրբեր՝ այլ եւ լրտես, այլ եւ դատաւոր կը հանդիսանան մարդկային գործոց ու խորհրդոց յառաջադէմ կամ յետախաղաց շարժման, եւայլն: Եթէ այս դիտողութիւնք լռէին, եթէ գործն ու խօսքն իրենց առած փոփոխութեամբն ի հրապարակ չելլէին, քանիներո՛ւ համարակ կ'ըլլար թիւր գործել եւ թիւր ուսուցանել: - Եւ ա՛յս է օրագրի մ' իսկական նշանակութիւնը»¹⁶:

Առողջ քննադատութեան եւ աշխուրջ հսկողութիւն իրականացնելու ծանր պատասխանատուութիւնը ստանձնելով, Հանդէս Ամսօրեան կ'ուզէ մարդկային գործերու յառաջադէմ նկրտումներուն երաշխիքը հանդիսանալ: Ծշմարտութեան դրօշը պարզած՝ հաստատակամ կը գրոհեն գիտութեան, մշակոյթի, բանասիրութեան անծայրածիր ասպարէզներէն ներս, լոյս ու յոյս ներշնչելով բաժանորդներուն եւ ընթերցողներուն:

«Աւասիկ մեր Ամսօրեայ հանդիսին հրապարակական դատարարութիւնն, ինչպէս որ սովոր է ամէն թերթ յասպարէզ ելած օրէն տալ հասարակութեան. այսինքն յիշեալ նշմարիտ տեսակետէն դիտել, ըմբռնել եւ ըմբռնել տալ իրերը»¹⁷:

15 Անդ, [ա-բ]:

16 Յայտարարութիւն, ի Հանդէս Ամսօրեայ, Ա. (1887), թիւ 1, 1:

17 Անդ, 2:

Բազմավէպի եւ Հանդէս Ամսօրեայի հրատարակումներուն զուգահեռ, Մխիթարեան բովէն դուրս եկան տարբեր պարբերաթերթեր, յատկապէս նուիրուած մատղաշ սերունդներուն, նպատակ ունենալով միաւորել հայ երիտասարդ ուսանողները, իրարու ծանօթացնել Մխիթարեան տարբեր դպրոցներ յաճախող աշակերտները: Այսպէս՝ «Փունջ» Վիեննա (1911-1921), «Մխիթարեան Ընտանիք» Ս. Ղազար (1947-1966), «Հայ Ընտանիք» Ս. Ղազար (1969-1985;1987), «Ուսումնարան» Պլովդիւ (1932-1942), «Սան Կ. Պոլիս (1948-1972), «Տարեգիրք» Գահրիէ (1958-1962), «Վերելք» Պէյրութ (1961-1974), «Վերելք» Լոս Անճելէս (1981-1999), «Նոր Սան Կ. Պոլիս (1991-), «Մխիթարեան Զայն» Լա Քրեսենթա (1992), «Մխիթար» Երեւան (1998-2002), «Մեղու» (2000-), «Մխիթարեան Ընտանիք» Պէյրութ (2019):

Այսօր անկաշառ մարդու ճշմարտութեան ղօղանջին է կարօտ համայն մարդկութիւնը:

Պատուէրով ուղղորդուած լրատուութիւնը, լղողուած ու ծամածուռ պատկերները, հայելացող կցկտուր տեղեկատուութիւնը չեն կրնար գոհացնել մարդկային ճշմարտատենչ հոգին: Դժբախտաբար, մամուլը այսօր վերածուած է ռազմադաշտի, ուր մտքեր կը կերտուին, գաղափարներ կը կառուցուին, թշնամիներ կը յօրինուին, պայքարներ կը մղուին, համոզումներ կը գոյացուին, պատկերացումներ կը ստեղծուին, ի շահ հարուստ եւ հզօր դեկավարներուն, ի հեճուկս ճշմարտութեան:

Կրկին անգամ կը գտնուինք առողջ եւ օգտակար միջոցի մը խեղաթիւրման առջեւ. ճշմարտութիւնը, գիտութիւնը, զարգացումը ապահովելու փոխարէն՝ սուտը, խեղաթիւրումը եւ լծացումը կը տիրեն:

Հնարաւոր է դուրս գալ այս փապուղիէն, սակայն հարկաւոր է լծուիլ միասնական եւ համընդհանուր ճիգերով ու ջանքերով, գիտակցելով որ «Մամուլի ազատութիւնը» վաճառքի առարկայ չէ:

Հ. ՍԵՐՈԲ ՎՐԴ. ԶԱՄՈՒՐԼԵԱՆ

Summary

MEKHITARIAN CONGREGATION'S CONTRIBUTION FOR THE DEVELOPMENT OF THE ARMENIAN PRESS

Rev. Fr. SEROP TCHAMOURLIAN

The Mekhitarist Congregation, with its two historical Venice and Vienna branches, has always been attentive to and intent on using the best and most modern resources of the day for the benefit of the spiritual and intellectual development of the Armenian nation and its cultural progress.

Following the path of Abbot Mekhitar and the example set by him, all the Congregation's monks, without exception, each according to his own capacity, has worked with selfless dedication to take part in this sacred mission.

The media too is one of these resources, influential and accessible to all, with which the fathers from both Vienna and Venice seek to spread knowledge throughout the Armenian world, from items with practical application in daily life to high-flying philosophical questions and poetical compositions.

To raise the level of the nation according to European standards: this is the vision of our fathers. The pledge for everything: the truth.

Centuries have changed and the standards have been altered. Europe, which set the standard in the past, is on the brink of collapse and the truth is now relative. Only the free press can proclaim, inform and alert.